

Bojana Kovačević Petrović, Emilio J. Gallardo-Saborido, Maja Šabec

Stiki in izmenjave med književnostmi Srednje in Jugovzhodne Evrope in Latinske Amerike v času hladne vojne

Uveljavljeno pojmovanje hladne vojne temelji na vojnih, ideoloških in gospodarskih spopadih, ki jih je implicirala in ki so razdelili velik del sveta na dva nasprotna bloka. A ta globalni konflikt je treba razumeti tudi kot ključni dejavnik zблиževanja med narodi, ki zgodovinsko niso imeli posebno tesnih stikov. V tem pogledu je paradigmatična množica najrazličnejših izmenjav, ki jih je že zelo kmalu po revoluciji spletla Kuba z nekaterimi evropskimi državami. Geopolitične napetosti so tudi spodbudile pogled na intelektualca ali umetnika kot angažiranega kulturnega posrednika, močno predanega boju, ki je prerasel v svetovni ali vsaj mednarodni pojav.

V takšnem ideološko-kulturnem okviru so ta desetletja pomembno zaznamovali latinskoameriški pisatelji, ki so obiskovali evropske socialistične države prek cele mreže dogodkov, nagrad in izmenjav, s katerimi so države spodbujale nastanek novega transnacionalnega kulturnega polja s socialističnim predznakom. Ta kolektivna vnema je pripomogla k širjenju latinskoameriške književnosti v druge regije in s tem k tamkajšnjemu razmahu hispanizma. Počasi se je povečalo in okrepilo zanimanje za prevajanje iz španščine v najrazličnejše jezike in univerze so vpeljevale študij španskega jezika in književnosti.

Gledano iz te perspektive je novo definiranje svetovnih političnih povezav nedvomno postavilo zavese in zidove na kulturnem področju in zaostriło ideološke napetosti na področju literarnega ustvarjanja, a obenem je tudi ustanovilo in vzdrževalo socialistično *svetovno literarno republiko*. Ta si je prizadevala, da bi na socialističnem polju prek različnih kulturnih organizmov delovala kot nekakšen *svèt za vzajemno pomoč* pri širjenju nacionalnih literatur (ali vsaj njihovega izbora) prek novih sistemov knjižne produkcije in distribucije.

Pričujoča tematska številka revije želi spregovoriti o teh in drugih vidikih, ki se jim je dosedanja kritika malo posvečala in ki terjajo skupinsko obravnavo, da bi lahko bolje razumeli kompleksni pojav, pri katerem kulturno področje nenehno zadeva ob politične in ideološke sfere in pri katerem transnacionalni pristop ni le kvaliteta, temveč nuja. S tem namenom smo se povezali uredniki Bojana Kovačević Petrović (Univerza v Novem Sadu), Emilio J. Gallardo-Saborido (CSIC – Španski nacionalni znanstvenoraziskovalni svèt) in Maja Šabec (Univerza v Ljubljani) in zbrali deset prispevkov, ki so jih napisali avtorji osmih narodnosti.

Monografski sklop se začne s člankom **Michala Zoureka**, ki prek analize diskurza pričevanj iz Češkoslovaške republike proučuje vezi med latinskoameriškimi intelektualci in sovjetskim blokom med letoma 1948 in 1968. Češki raziskovalec se v tej luči posveti delom, ki so jih napisali člani komunističnih partij, reportažam Gabriela Garcíe Márqueza, reportažam s konca 50. in iz prve polovice 60. let in delu Roqueja Daltona. **Anna Szczepan-Wojnarska** v proznih delih Andrzeja Bobkowskega razčlenjuje pomen svobode v njegovih primerjavah med Evropo in Ameriko. Za poljskega avtorja sta svoboda in neodvisnost najpomembnejši evropski vrednoti, a ker ju v nacistični in komunistični Evropi ni našel, je za svoj drugi dom izbral Gvatemalo.

Naslednje tri študije prinašajo zanimivo jukstapozicijo zgodovinsko-političnih in literarnih pogledov na status nekaterih hispanoameriških avtorjev v treh državah: Jugoslaviji, Madžarski in Romuniji. Prispevke povezuje eden od obravnavanih avtorjev, Pablo Neruda, in leto 1965 (bodisi kot prelomni moment bodisi kot izhodišče), dopolnjujejo pa se v razkrivanju mehanizmov, ki so v vsaki od teh držav urejali in spremljali pristop do deklarativno komunistično usmerjenih avtorjev. **Maja Šabec in Marija Uršula Geršak** razgrneta širok pogled na dogodke, ki so zaznamovali organizacijo ter politično in simbolno razsežnost Kongresa Mednarodnega PEN leta 1965 na Bledu. Pri tem se na eni strani jasno izrišeta položaj latinskoameriških intelektualcev in vloga, ki sta jo na tem srečanju odigrala glavna navzoča predstavnik celine, Miguel Ángel Asturias in Pablo Neruda, in na drugi prizadevanja organov tajne službe Združenih držav, da bi preprečili njun protagonizem. Prispevek **Zsuzsanne Csikós** pa se osredotoči na tesne vezi Pabla Neruda z Madžarsko, ki se zrcalijo v njegovih številnih obiskih te države, prijateljstvih v intelektualnih krogih, prevodih njegove poezije in nizu njegovih zapisov in pesmi, povezanih z Madžarsko. Avtorica predstavi pregled madžarskih izdaj Nerudove poezije in hkrati usmeri pozornost ne le na estetsko analizo, temveč tudi na pesnikov politični profil. **Ilinca Ilian** izhajajoč iz kvantitativne analize prevodov Pabla Nerude in kritičnega branja njegovega dela v Romuniji prouči proces, v katerem so si zapovrstne romunske kulturne politike lastile lik čilskega pesnika. Avtorica prikaže, kako so se odločevalci v kulturni politiki v prvih desetletjih totalitarizma oprli predvsem na njegovo vlogo komunističnega aktivista, nato se je v času otoplitve pozornost preusmerila na estetske značilnosti njegove poezije in te so kljubovale tudi instrumentalizaciji pesnika in njegove poezije v obdobju nacionalističnega dogmatizma Ceaușescujevega režima.

Članek **Barbare Pregelj** in **Francisca Tomsicha** prinaša retrospektivni seznam prevodov latinskoameriških avtorjev, recenzij in člankov o njihovih delih, ki so izšla med letoma 1960 in 1970 v slovenskem jeziku, in iztočnice za nadaljnje raziskave tega vprašanja. Prispevek **Víctorja Manuela Sanchisa Amata** je panoramski pregled recepcije mehiške književnosti na Češkoslovaškem med hladno vojno. Avtor izhaja iz institucionalnih in kulturnih odnosov med državama in se nato osredotoči na izdaje glavnih mehiških del različnih zvrsti v češčini.

Kubanska revolucija ni le spremenila geopolitičnega zemljevida Karibov, temveč je tudi omogočila Sovjetom vstop v regijo in s tem ogrozila interese Združenih držav. **Damaris Puñales-Alpízar** razišče produkcijo, distribucijo in prevajanje periodičnih publikacij vzhodnega bloka, ki so vplivale na kubansko prebivalstvo pri ustvarjanju specifične družbene subjektivnosti in pri preoblikovanju njegovega ideološkega imaginarija. **Jesús Gómez-de-Tejada in Emilio J. Gallardo-Saborido** pa se posvetita socialističnemu kriminalno-vojnemu pripovedništvu Bogomila Rainova in Arnolda Taulerja Lópeza, konkretno njunim delom, ki so izšla na Kubi v 70. letih, ključnem desetletju za pojav in razvoj te zvrsti na karibskem otoku. **Juan Pablo Bertazza** s komparativno analizo proučuje argentinska dela, povezana s češko tematiko. Posebno pozornost nameni liku češkoslovaškega priseljenca v zgodbah argentinskih pisateljev Abelarda Castilla in Alberta Laisece in opozori tako na razlike kot na nekatere podobnosti med njunima literarnima kontekstoma.

Bralec ima torej pred sabo zbirko kritičnih besedil, katerih avtorji stavijo na poglobljeno transatlantsko branje evropske in latinskoameriške književnosti in se pri tem posebej posvečajo kulturnim odnosom, ki so jih imeli izobraženci v mednarodni socialistični skupnosti.